

Bērnu tiesību konvencija

Izpl.:
VISPĀRĒJAS LIETOŠANAS

CRC/GC/2001/1
2001. gada 17. aprīlī

Oriģināls: ANGLŪ VALODĀ

IX pielikums

VISPĀRĒJAIS KOMENTĀRS NR. 1 (2001)

29. PANTA 1. PUNKTS. IZGLĪTĪBAS MĒRĶI

Bērnu tiesību konvencijas 29. panta 1. punkts

“1. Dalībvalstis vienojas par to, ka bērnu izglītošanas mērķiem jābūt šādiem:

a) attīstīt bērna personību, pilnībā izkopt viņa talantus, kā arī garīgās un fiziskās spējas;

b) ieadzināt cieņu pret cilvēktiesībām un pamatbrīvībām, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtos pasludinātajiem principiem;

c) ieadzināt cieņu pret vecākiem, pret savu kultūras identitāti, valodu un vērtībām, pret tās valsts nacionālajām vērtībām, kurā bērns dzīvo, un pret viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām, kā arī pret citām kultūrām;

d) sagatavot bērnu apzinīgai dzīvei brīvā sabiedrībā saprašanās, miera un iecietības garā, ievērojot dzimumu līdztiesību un visu tautu, visu etnisko, nacionālo un konfesionālo grupu, kā arī pirmiedzīvotājiem piederīgo personu draudzību;

e) ieadzināt cieņu pret dabu.”

VISPĀRĒJAIS KOMENTĀRS NR. 1 (2001). IZGLĪTĪBAS MĒRĶI

29. panta 1. punkta nozīme

1. Bērnu tiesību konvencijas 29. panta 1. punktam ir būtiska nozīme. Tajā izklāstītie izglītības mērķi, par kuriem vienojušās visas dalībvalstis, veicina, atbalsta un aizsargā Konvencijas pamatvērtību – katram bērnam iedzimto cilvēka cieņu un viņa vienlīdzīgās un neatņemamās tiesības. Visi šie mērķi, kas izklāstīti 29. panta 1. punkta piecos apakšpunktos, ir tieši saistīti ar bērna cilvēka cieņas un tiesību īstenošanu, ņemot vērā bērna īpašās attīstības vajadzības un dažādo spēju attīstību. Šie mērķi ir: nodrošināt visaptverošu bērna potenciāla attīstību (29. panta 1. punkta a) apakšpunkts), tostarp ieaudzīnot cieņu pret cilvēktiesībām (29. panta 1. punkta b) apakšpunkts), stiprināt izpratni par identitāti un piederību (29. panta 1. punkta c) apakšpunkts), kā arī bērna socializāciju un saskarsmi ar citiem (29. panta 1. punkta d) apakšpunkts) un vidi (29. panta 1. punkta e) apakšpunkts).

2. 28. pantā atzītajām tiesībām uz izglītību 29. panta 1. punkts ne vien pievieno kvalitatīvu aspektu, kas atspoguļo bērna tiesības un iedzimto cieņu, bet arī uzstāj uz nepieciešamību pēc tādas izglītības, kas būtu bērnam labvēlīga, orientēta uz bērnu un dotu tam iespējas, kā arī akcentē nepieciešamību pēc izglītības procesiem, kuru pamatā būtu šajā punktā formulētie principi.¹ Ikvienam bērnam ir tiesības uz tādu izglītību, kas ir izstrādāta ar nolūku sniegt bērnam dzīves prasmes, stiprināt bērna spēju izmantot visas cilvēktiesības un veicināt kultūru, kuru veido atbilstošas cilvēktiesību vērtības. Šīs izglītības mērķis ir dot bērnam iespējas, attīstot viņa prasmes, mācīšanās un citas spējas, cilvēka cieņu, pašcieņu un pašapziņu. Šajā saistībā “izglītība” nav tikai formāla izglītošana, bet gan aptver plašāku dzīves pieredzi un mācīšanās procesu, kas ļauj bērniem gan atsevišķi, gan kopīgi attīstīt savu personību, izkopt talantus un spējas un dzīvot sabiedrībā pilnvērtīgu un kvalitatīvu dzīvi.

3. Bērna tiesības uz izglītību neietver tikai jautājumus par izglītības pieejamību (28. pants), bet arī par izglītības saturu. Izglītība un tās saturs, kas stingri sakņojas 29. panta 1. punkta vērtībās, ikvienam bērnam ir neaizvietoājams instruments, lai bērns savas dzīves laikā iegūtu līdzsvarotu, cilvēktiesībām labvēlīgu atbildi uz problēmām, kas saistītas ar būtisku izmaiņu periodu, ko rada globalizācija, jaunas tehnoloģijas un ar tām saistītas parādības. Pie šādām problēmām cita starpā pieskaitāms arī saspīlējums starp globālo un vietējo, individuālo un kolektīvo, tradicionālo un moderno, ilgtermiņa un īstermiņa apsvērumiem, konkurenci un iespēju vienlīdzību, zināšanu paplašināšanu un spēju tās pieņemt, kā arī garīgo un materiālo.² Tomēr valstu un starptautiskajās izglītības programmās un politikā, kur patiešām būtu jāreķinās ar 29. panta 1. punktā ietvertajiem aspektiem, tie pārāk bieži lielākoties iztrūkst vai parādās tikai kā virspusējs papildinājums.

4. 29. panta 1. punktā noteikts: dalībvalstis vienojas, ka izglītībai jābūt vērstai uz dažādām vērtībām. Šī vienošanās pārvar daudzās pasaules vietās radītās reliģiskās, valstu un kultūru robežas. Pirmajā acūmirklī varētu šķist, ka dažas no 29. panta 1. punktā paustajām atšķirīgajām vērtībām noteiktās situācijās varētu būt pretrunā cita citai. Tādējādi centieni veicināt izpratni, iecietību un draudzību visu cilvēku starpā, uz ko attiecas 1. punkta d) apakšpunkts, ne vienmēr automātiski atbilst politikai, kas, ievērojot 1. punkta c) apakšpunktu, izstrādāta ar nolūku ieaudzīnot bērnam cieņu pret savu kultūras identitāti, valodu un vērtībām, pret tās valsts nacionālajām vērtībām, kurā bērns dzīvo, un pret viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām, kā arī pret citām kultūrām. Taču patiesībā šī tiesību norma daļēji ir būtiska tieši ar to, ka tajā

atzīta nepieciešamība pēc līdzsvarotas pieejas izglītībai, kas spēj saskaņot dažādas vērtības, izmantojot dialogu un cieņu pret atšķirīgo. Turklāt bērniem var būt unikāla nozīme, mazinot daudzas atšķirības, kas vēsturiski nodalījušas cilvēku grupas.

29. panta 1. punkta funkcijas

5. 29. panta 1. punktā nav tikai norādīti vai uzskaitīti dažādi mērķi, ko izglītībai vajadzētu sasniegt. Vispārējā Konvencijas kontekstā tas cita starpā akcentē turpmāk uzskaitītos aspektus.

6. Pirmkārt, tas uzsver Konvencijas tiesību normu neaizstājamo savstarpējo saikni. Tas izmanto, pastiprina, integrē un papildina daudzas citas tiesību normas un nav pareizi izprotams atsevišķi. Papildus Konvencijas vispārīgajiem principiem – diskriminācijas aizliegumam (2. pants), bērna interesēm (3. p.), tiesībām uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību (6. pants) un tiesībām brīvi paust savu viedokli un tikt uzklausītam (12. pants) – var minēt daudzas citas tiesību normas, piemēram, vecāku tiesības un pienākumus (5. un 18. pants), vārda brīvību (13. pants), domas brīvību (14. p.), tiesības uz informāciju (17. p.), bērnu ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem tiesības (23. p.), tiesības uz izglītību veselības jautājumos (24. p.), tiesības uz izglītību (28. p.) un bērnu, kas pieder pie minoritāšu grupām, lingvistiskās un kultūras tiesības (30. p.).

7. Bērnu tiesības nav atdalītas vai atsevišķas vērtības bez konteksta, tās darbojas plašākā ētikas sistēmā, kas daļēji aprakstīta 29. panta 1. punktā un Konvencijas preambulā. Šī tiesību norma ir konkrēta atbilde uz daudzām kritiskajām piebildēm, kas izteiktas par Konvenciju. Tādējādi, piemēram, šajā pantā akcentēta cieņa pret vecākiem, nepieciešamība skatīt tiesības plašākā ētiskā, morālā, garīgā, kultūras vai sociālā sistēmā un tas, ka lielākā daļa bērnu tiesību nebūt nav ārēji noteiktas, bet gan iekļautas vietējo kopienu vērtībās.

8. Otrkārt, šis pants piešķir nozīmi procesam, ar kuru jāveicina tiesības uz izglītību. Tādējādi izglītības procesā īstenotās vērtības nedrīkst mazināt centienus veicināt citu tiesību izmantošanu, bet gan to stiprināt. Tas attiecas ne tikai uz izglītības programmu saturu, bet arī izglītības procesiem, pedagoģiskajām metodēm un vidi, kurā izglītība tiek īstenota – mājām, skolu vai jebkuru citu vietu. Bērni nezaudē savas cilvēktiesības, ieejot pa skolas vārtiem. Tāpēc, piemēram, izglītība jānodrošina tā, lai tiktu ievērota bērna iedzimtā cieņa un bērns varētu brīvi paust savu viedokli atbilstoši 12. panta 1. punktam un piedalīties skolas dzīvē. Tāpat izglītība jānodrošina, ievērojot 28. panta 2. punktā minētās disciplīnas stingros ierobežojumus un veicinot vardarbības izskaušanu skolā. Komiteja savos noslēguma apsvērumos atkārtoti ir norādījusi, ka miesas sodu izmantošana ir pretrunā bērna iedzimtajai cieņai, kā arī skolas disciplīnas stingrajiem ierobežojumiem. Lai ievērotu 29. panta 1. punktā atzītās vērtības, skolām nepārprotami jābūt bērniem labvēlīgām šā vārda plašākajā nozīmē un visādā ziņā atbilstošām bērna cieņai. Mācību procesa un tiesību īstenošanas ietvaros jāveicina bērnu iesaistīšanās skolas dzīvē, skolu kopienu un studentu padomju izveide, salīdzinošā izglītība, salīdzinošās konsultācijas un bērnu iesaiste skolas disciplinārlietās.

9. Treškārt, lai gan 28. pants koncentrējas uz dalībvalstu pienākumiem attiecībā uz izglītības sistēmu izveidi un to pieejamības nodrošināšanu, 29. panta 1. punktā uzsvērtas individuālās un subjektīvās tiesības uz noteiktu izglītības kvalitāti. Atbilstoši Konvencijā akcentētajām bērna interesēm šajā pantā uzsvērtā uz bērnu orientēta izglītība: proti, galvenais izglītības mērķis ir katra bērna personības attīstīšana un viņa talantu un spēju izkopšana, atzīstot to, ka ikvienam bērnam ir unikālas īpašības, intereses, spējas un mācīšanās vajadzības.³ Tādējādi izglītības programmai jābūt tieši saistītai ar bērna sociālo, kultūras, vides un ekonomisko kontekstu un viņa pašreizējām un turpmākajām vajadzībām, pilnībā ņemot vērā

bērna spēju attīstību, kā arī mācību metodēm jābūt pielāgotām dažādu bērnu atšķirīgajām vajadzībām. Izglītībai jābūt vērstai arī uz to, lai katrs bērns apgūtu būtiskas dzīves prasmes un pēc skolas beigšanas būtu gatavs risināt problēmas, ar kurām iespējams sastapties dzīves laikā. Pamatprasmes ir ne vien llasītprasme un rēķinātprasme, bet arī tādas dzīves prasmes kā, piemēram, spēja pieņemt līdzsvarotus lēmumus, nevardarbīgi atrisināt konfliktus un ievērot veselīgu dzīvesveidu, dibināt labas sociālās attiecības, uzņemties atbildību, attīstīt kritisko domāšanu, radošus talantus un citas spējas, kas sniedz bērniem instrumentus, kuri nepieciešami dzīves iespēju izzināšanai.

10. Atklāta vai slēpta diskriminācija, pamatojoties uz kādu no Konvencijas 2. pantā minētajiem iemesliem, aizskar bērna cilvēka cieņu un var mazināt vai pat iznīcināt bērna spēju izmantot izglītības iespējas. Lai gan izglītības iespēju liegšana bērnam galvenokārt attiecas uz Konvencijas 28. pantu, arī 29. panta 1. punktā norādīto principu neievērošanai daudzējādā ziņā var būt līdzīga ietekme. Radikāls piemērs ir dzimuma diskriminācija, kuru var pastiprināt, piemēram, izglītības programma, kas neatbilst dzimuma vienlīdzības principiem, pasākumi, kas ierobežo meitenēm piedāvātās izglītības iespējas, nedroša vai nelabvēlīga vide, kas neveicina meiteņu līdzdalību. Arī diskriminācija pret bērniem ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem ir sastopama daudzās formālās izglītības sistēmās, kā arī neformālās izglītības vidē, tostarp mājās.⁴ Gan formālajā, gan neformālajā izglītībā smagi tiek diskriminēti arī bērni ar HIV/AIDS.⁵ Šāda diskriminējoša prakse ir tiešā pretrunā 29. panta 1. punkta a) apakšpunkta prasībām, kas nosaka, ka izglītībai ir pilnībā jāattīsta bērna personība, talanti, kā arī garīgās un fiziskās spējas.

11. Komiteja arī vēlas uzsvērt saikni starp 29. panta 1. punktu un cīņu pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un ar to saistīto neiecietību. Rasisms un ar to saistītās parādības uzplaukst tur, kur vērojama nezināšana, nepamatotas bailes no rasu, etniskajām, reliģiskajām, kultūras, valodas vai cita veida atšķirībām, aizspriedumu izmantošana vai izkropļotu vērtību mācīšana vai izplatīšana. Uzticams ilgtermiņa pretlīdzeklis šiem trūkumiem ir tādas izglītības nodrošināšana, kas veicina zināšanas un izpratni par 29. panta 1. punktā minētajām vērtībām, tostarp cieņu pret dažādību, un apstrīd visus diskriminācijas un aizspriedumu aspektus. Tādējādi izglītībai jāpiešķir viena no augstākajām prioritātēm visās kampaņās pret rasismu un ar to saistītajām parādībām. Tāpat ļoti būtiski ir mācīt par rasismu, aplūkojot to vēsturiskā perspektīvā un jo īpaši skaidrojot, kā tas izpaužas vai izpaudies konkrētās kopienās. Rasistiska uzvedība neattiecas tikai uz "citiem". Tāpēc, mācot cilvēktiesības, bērnu tiesības un diskriminācijas aizlieguma principu, ir svarīgi koncentrēties uz bērna kopienu. Šāda mācīšana var efektīvi veicināt rasisma, etniskās diskriminācijas, ksenofobijas un ar to saistītās neiecietības novēršanu un mazināšanu.

12. Ceturtkārt, 29. panta 1. punktā uzsvērtā visaptverošas izglītības pieeja, kas nodrošina, ka piedāvātās izglītības iespējas atspoguļo atbilstošu līdzsvaru starp izglītības fiziskajiem, garīgajiem un emocionālajiem aspektiem, intelektuālajām, sociālajām un praktiskajām dimensijām un bērniības un mūžizglītības aspektiem. Izglītības vispārējais mērķis ir palielināt bērna spēju un iespējas pilnībā atbildīgi iesaistīties brīvā sabiedrībā. Jāuzsver, ka mācīšana, kas galvenokārt koncentrējas uz zināšanu uzkrāšanu, veicinot konkurenci un radot bērniem pārmērīgu darba slodzi, var būtiski kavēt bērna harmonisku attīstību, liedzot viņam pilnībā attīstīt savas spējas un talantus. Izglītībai jābūt bērniem labvēlīgai, tai jāiedvesmo un jāmotivē katrs bērns. Skolām jāveicina humāna atmosfēra un jāļauj bērniem attīstīties atbilstoši to spēju attīstībai.

13. Piektkārt, tajā uzsvērts, ka izglītībai jābūt izstrādātai un nodrošinātai tā, lai tā integrēti un visaptveroši veicinātu un stiprinātu konkrētas Konvencijā ietvertās ētiskās vērtības, tostarp

izglītību par mieru, iecietību, saudzību pret dabisko vidi. Tam var būt nepieciešama starpdisciplināra pieeja. 29. panta 1. punktā minēto vērtību veicināšana un stiprināšana ir nepieciešama, ne vien ņemot vērā pasaulē sastopamās problēmas, bet arī problēmas bērna kopienā. Šajā saistībā izglītībai jānotiek ģimenē, taču arī skolām un kopienām ir būtiska nozīme. Piemēram, lai attīstītu saudzību pret dabisko vidi, izglītībai vides un ilgtspējīgas attīstības problēmas jāsaista ar sociālekonomiskiem, sociālkulturāliem un demogrāfiskiem jautājumiem. Tāpat cieņa pret dabisko vidi bērniem jāapgūst mājās, skolā un kopienā, aptverot gan valsts, gan starptautiskas problēmas, un bērni aktīvi jāiesaista vietējos, reģionālos vai globālos vides projektos.

14. Sestkārt, tas parāda atbilstošu izglītības iespēju būtisko nozīmi visu pārējo cilvēktiesību veicināšanā un izpratnē par to nedalāmību. Bērna spēja pilnībā atbildīgi iesaistīties brīvā sabiedrībā var tikt kavēta vai mazināta, ne vien tieši liedzot pieeju izglītībai, bet arī neveicinot izpratni par šajā pantā atzītajām vērtībām.

Izglītība cilvēktiesību jomā

15. 29. panta 1. punktu arī var uzskatīt par pamatu dažādām programmām saistībā ar izglītību cilvēktiesību jomā, kuras tika aicināts izstrādāt Pasaules cilvēktiesību konferencē Vīnē 1993. gadā un kuras veicina starptautiskās aģentūras. Tomēr saistībā ar šiem pasākumiem bērna tiesībām ne vienmēr ir pievērsta nepieciešamā uzmanība. Izglītībai cilvēktiesību jomā jāsniedz informācija par cilvēktiesību līgumu saturu. Taču bērniem jāuzzina par cilvēktiesībām, arī redzot cilvēktiesību standartu īstenošanu praksē mājās, skolā vai kopienā. Izglītībai cilvēktiesību jomā jābūt visaptverošam procesam mūža garumā, kas sākas ar cilvēktiesību vērtību atspoguļošanu bērnu ikdienas dzīvē un pieredzē.⁶

16. 29. panta 1. punktā minētās vērtības ir būtiskas bērniem, kas dzīvo miera zonās, bet vēl svarīgākas tās ir tiem bērniem, kuri dzīvo konflikta vai ārkārtas situācijās. Dakaras Rīcības plānā noteikts, ka saistībā ar izglītības sistēmām, kuras ietekmē konflikti, nelaimes un nestabilitāte, ir svarīgi, lai izglītības programmas tiktu īstenotas, veicinot savstarpējo izpratni, mieru un iecietību un palīdzot novērst vardarbību un konfliktus.⁷ Arī izglītībai par starptautiskiem tiesību aktiem cilvēktiesību jomā ir būtiska nozīme, lai spēkā stātos 29. panta 1. punkts, tomēr šis aspekts pārāk bieži netiek pienācīgi novērtēts.

Īstenošana, uzraudzība un pārskatīšana

17. Šajā pantā atspoguļotie mērķi un vērtības ir formulēti visnotaļ vispārīgos terminos, un tiem ir ļoti plaša ietekme. Līdz ar to daudzas dalībvalstis ir pieņēmušas, ka ir lieki vai pat nevajadzīgi nodrošināt, lai attiecīgie principi tiktu atspoguļoti normatīvajos vai administratīvajos aktos. Šis pieņēmums ir nepamatots. Ja valstu tiesību aktos vai politikā nav konkrēta oficiāla apstiprinājuma, nešķiet ticami, ka attiecīgie principi patiešām tiek vai tiks izmantoti izglītības politikas izstrādē. Tāpēc Komiteja aicina visas dalībvalstis veikt nepieciešamos pasākumus, lai šos principus oficiāli iekļautu savā izglītības politikā un tiesību aktos visos līmeņos.

18. Lai efektīvi veicinātu 29. panta 1. punktu, ir fundamentāli jāpārstrādā izglītības programmas, iekļaujot tajās dažādus izglītības mērķus, un sistemātiski jāpārskata mācību grāmatas, citi mācību materiāli un tehnoloģijas, kā arī skolu politika. Pilnīgi skaidrs, ka nepietiek ar pieejām, kas tikai cenšas pievienot šā panta mērķus un vērtības esošajai sistēmai, neveicinot nopietnākas izmaiņas. Konkrētās vērtības nav iespējams efektīvi integrēt plašākās izglītības programmās un tādējādi padarīt atbilstošas šīm programmām, ja vien tie, kuriem šīs

vērtības jānodod, jāveicina, jā māca un, ciktāl iespējams, jāapliecina, paši nav pārliecināti par to nozīmi. Tādējādi pedagogiem, izglītības iestāžu vadītājiem un citām personām, kas iesaistītas bērnu izglītībā, ir būtiski nodrošināt apmācības shēmas pirms darba un darba vietā, kas veicina 29. panta 1. punktā atspoguļotos principus. Tāpat svarīgi, lai skolās izmantotās mācību metodes atspoguļotu Bērnu tiesību konvencijas būtību un izglītības filozofiju un 29. panta 1. punktā minētos izglītības mērķus.

19. Turklāt skolas videi jāatspoguļo brīvība un idejas, kas saistītas ar izpratni, mieru, iecietību, dzimumu vienlīdzību un draudzību starp visiem cilvēkiem, etniskajām, nacionālajām un reliģiskajām grupām un pirmiedzīvotājiem, kā to aicina 29. panta 1. punkta b) un d) apakšpunkts. Skola, kurā tiek pieļauta tiranizēšana vai cita vardarbīga vai izslēdzoša attieksme, neatbilst 29. panta 1. punkta prasībām. Terminu “izglītība cilvēktiesību jomā” pārāk bieži izmanto, ievērojami vienkāršojot tā blakus nozīmes. Papildus formālajai izglītībai cilvēktiesību jomā ir nepieciešams atbalstīt vērtības un politiku, kas veicina cilvēktiesības ne vien skolās un augstskolās, bet arī plašākā sabiedrībā.

20. Kopumā dažādas iniciatīvas, kuras dalībvalstīm jāīsteno atbilstoši Konvencijas saistībām, nebūs pietiekami pamatotas, ja atbilstoši 42. pantam netiks plaši izplatīts pats Konvencijas teksts. Konvencijas teksta izplatīšana arī mudinās bērnus aktīvāk iesaistīties, veicinot un aizstāvēt bērnu tiesības savā ikdienas dzīvē. Lai veicinātu plašāku izplatīšanu, dalībvalstīm jāziņo par šajā sakarā veiktajiem pasākumiem, un Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos birojam jāizstrādā visaptveroša datubāze ar sagatavotajām Konvencijas valodu versijām.

21. Arī plaši definētiem plašsaziņas līdzekļiem ir būtiska nozīme 29. panta 1. punktā minēto vērtību un mērķu veicināšanā un nodrošināšanā, ka to darbības nemazina citu centienus veicināt šos mērķus. Atbilstoši 17. panta a) apakšpunktam dalībvalstīm saskaņā ar Konvenciju ir pienākums veikt visus atbilstošos pasākumus, lai “mudinātu plašsaziņas līdzekļus izplatīt informāciju un materiālus, kas sociālā un kultūras ziņā nāk par labu bērniem”.⁸

22. Komiteja aicina dalībvalstis vairāk uzmanības veltīt izglītībai kā dinamiskam procesam un izstrādāt līdzekļus, ar kuriem novērtēt laika gaitā notikušās izmaiņas saistībā ar 29. panta 1. punktu. Ikvienam bērnam ir tiesības saņemt kvalitatīvu izglītību, kas savukārt prasa koncentrēšanos uz mācību vides, mācīšanas un mācīšanās procesu, materiālu un mācīšanās rezultātu kvalitāti. Komiteja norāda uz apsekojumu nozīmi, kas var sniegt iespēju novērtēt panākto progresu, pamatojoties uz visu procesā iesaistīto personu, tostarp bērnu, kas pašreiz mācās vai nemācās skolā, pedagogu un jauniešu līderu, vecāku, izglītības iestāžu vadītāju un uzraudzītāju, uzskatiem. Šajā saistībā Komiteja uzsver valsts līmeņa uzraudzības nozīmi, kas cenšas nodrošināt, lai bērni, vecāki un pedagogi var ietekmēt izglītībai būtiskus lēmumus.

23. Komiteja aicina dalībvalstis izstrādāt visaptverošu valsts rīcības plānu, lai veicinātu un uzraudzītu 29. panta 1. punktā minēto mērķu īstenošanu. Ja šāds plāns tiek sastādīts plašākā valsts bērnu rīcības plāna, valsts cilvēktiesību rīcības plāna vai valsts cilvēktiesību izglītības stratēģijas kontekstā, valdībai jānodrošina, lai tajā no bērnu tiesību perspektīvas tomēr tiktu pievērsta uzmanība visiem jautājumiem, kas minēti 29. panta 1. punktā. Komiteja aicina Apvienoto Nāciju Organizāciju un citas starptautiskās organizācijas, kas saistītas ar izglītības politiku un izglītību cilvēktiesību jomā, censties panākt labāku koordināciju, lai veicinātu 29. panta 1. punkta īstenošanas efektivitāti.

24. Programmu izstrādei un īstenošanai, kas veicina šajā pantā minētās vērtības, jāklūst par daļu no dalībvalstu standarta atbildes uz gandrīz visām situācijām, kurās notikuši cilvēktiesību

pārkāpumi. Tādējādi gadījumā, ja, piemēram, notiek nozīmīgi rasisma, rasu diskriminācijas, ksenofobijas un ar to saistītas neiecietības incidenti, kuros iesaistītas personas, kas nav sasniegušas 18 gadu vecumu, pamatoti var pieņemt, ka valdība nav izdarījusi visu nepieciešamo, lai veicinātu Konvencijā un konkrēti tās 29. panta 1. punktā minētās vērtības. Tāpēc saskaņā ar 29. panta 1. punktu jāveic atbilstoši papildpasākumi, piemēram, izpētot un pieņemot izglītības metodes, kas varētu pozitīvi ietekmēt Konvencijā atzīto tiesību panākšanu.

25. Dalībvalstīm arī jāizvērtē iespēja noteikt pārskatīšanas procedūru, kas reaģē uz sūdzībām par esošās politikas vai prakses neatbilstību 29. panta 1. punktam. Šādas pārskatīšanas procedūras nebūt neprasa jaunu juridisko, administratīvo vai izglītības iestāžu izveidi. Šīs procedūras var uzticēt arī valsts iestādēm cilvēktiesību aizsardzības jautājumos vai esošajām administratīvajām iestādēm. Komiteja katrai dalībvalstij, ziņojot par šo pantu, prasa norādīt patiesās iespējas valsts vai vietējā līmenī, kas ļauj pārskatīt esošās pieejas, kuras tiek uzskatītas par neatbilstošām Konvencijai. Jāsniedz informācija par to, kā uzsākt šādu pārskatīšanas procedūru un cik šādas pārskatīšanas procedūras ir uzsāktas pārskata periodā.

26. Lai mērķtiecīgāk izskatītu dalībvalstu ziņojumus, kas saistīti ar 29. panta 1. punktu, ievērojot, ka atbilstoši 44. panta prasībām šajos ziņojumos jānorāda faktori un grūtības, Komiteja katrai dalībvalstij periodiskajos ziņojumos prasa sniegt sīku informāciju par svarīgākajām prioritātēm tās jurisdikcijā, kam nepieciešami saskaņoti centieni, lai veicinātu šajā tiesību normā atspoguļotās vērtības un iezīmētu rīcības programmu, kuru dalībvalsts ierosina pārņemt nākamajos piecos gados, lai risinātu noteiktās problēmas.

27. Komiteja aicina Apvienoto Nāciju Organizācijas iestādes un aģentūras un citas kompetentas iestādes, kuru uzdevumu akcentē Konvencijas 45. pants, aktīvāk un sistemātiskāk veicināt Komitejas darbu saistībā ar 29. panta 1. punktu.

28. Lai īstenotu visaptverošu valsts rīcības plānu, veicinot atbilstību 29. panta 1. punktam, būs nepieciešami cilvēku un finanšu resursi, kam jābūt pēc iespējas pieejamākiem atbilstoši 4. pantam. Tāpēc Komiteja uzskata: resursu ierobežojumi nevar attaisnot to, ka dalībvalsts neveic prasītos pasākumus vai veic tos nepietiekami. Šajā saistībā, ievērojot dalībvalstu pienākumus veicināt un rosināt starptautisko sadarbību gan vispārīgi (Konvencijas 4. un 45. pants), gan saistībā ar izglītību (28. panta 3. punkts), Komiteja mudina dalībvalstis, kas rūpējas par sadarbību attīstības jomā, nodrošināt, lai to programmas būtu izstrādātas, pilnībā ievērojot 29. panta 1. punktā minētos principus.

Piezīmes

- ¹ Šajā sakarā Komiteja ņem vērā Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas vispārējo komentāru Nr. 13 (1999) par tiesībām uz izglītību, kas cita starpā attiecas uz izglītības mērķiem atbilstoši Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 13. panta 1. punktam. Tāpat Komiteja vērš uzmanību uz vispārējām pamatnostādnēm par to periodisko ziņojumu formu un saturu, kas dalībvalstīm jāiesniedz atbilstoši Konvencijas 44. panta 1. punkta b) apakšpunktam (CRC/C/58), 112.–116. punkts.
- ² Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija, *Learning: The Treasure Within. Report of the International Commission on Education for the 21st Century*, 1996, 16.–18. lpp.
- ³ Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija, *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, 1994, viii. lpp.
- ⁴ Sk. Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas vispārējo komentāru Nr. 5 (1994) par personām ar invaliditāti.
- ⁵ Sk. Bērnu tiesību komitejas pieņemtos ieteikumus pēc vispārējas diskusijas dienas 1998. gadā par pasaulē dzīvojošajiem bērniem ar HIV/AIDS (A/55/41, 1536. punkts).
- ⁶ Sk. Ģenerālās asamblejas 1994. gada 23. decembra Rezolūciju 49/184, ar kuru pasludina Apvienoto Nāciju Organizācijas izglītības cilvēktiesību jomā desmitgadi.
- ⁷ Dokuments *Education for All: Meeting our Collective Commitments*, pieņemts Pasaules izglītības forumā Dakarā 2000. gada 26.–28. aprīlī.
- ⁸ Komiteja šajā saistībā atsaucas uz ieteikumiem, kas parādījās pēc vispārēju diskusiju dienas 1996. gadā par bērnu un plašsaziņas līdzekļiem (sk. A/5341 1396. punkts).
